

ביקורת אמנות

מוזיאוני המורשת הישראלים כל כך מנופחים. התערוכה הזו נועצת בהם סיכה

ב"פארתי שמך" משתמשת גבריאלה וילנץ בהומור ומפרקת את האסתטיקה והנרטיבים של מוזיאוני מורשת

"ההרצלים", 2024. לא ממש בבאזל, יותר ברחוב באזל, בדרך לקפה צילום: גבריאלה וילנץ

התראות במייל

גלעד מלצר

2024 בנובמבר 13 • 10:20

ישראל אמנם צעירה יחסית, ובהחלט קטנה בשטחה, אבל בזמן הקצר שהמדינה קיימת ולתוך המרחב המצומצם שלה נדחסו לא מעט, אפשר אפילו לומר הרבה מוזיאוני מורשת. מבית האיכר ששוכן במבנה מ-1896 ושבימים כתיקונם שוכן במרחק 30 מטר מהגבול עם לבנון, ועד "עירי", מוזיאון העיר אילת שהוקם במבנה שהיה שייך לרשת מזון מהיר אמריקאית. כל עיר ועיירה, מועצה וחבל ארץ הקימו מוזיאון לתולדות המקום. זאת בנוסף למוזיאונים הרבים שמוקדשים למחתרות, חילות צבאיים, קרבות ומבצעים, אישים, הישגים טכנולוגיים, ספורטיביים, תעשייתיים, חקלאיים. בפראפרזה על השיר ששר טוביה החולב — "מורשת, מורשת, מורשת".

"הגלריה לאמנות ישראלית במרכז ההנצחה קריית טבעון" היא סוג של בן-כלאיים מוזר שכמותו יש כמה בישראל. היא הוקמה בתוך, או

לצד, סוג של מרכז הנצחה ומורשת מקומית (כך גם במוזיאונים של הרצליה ופתח תקווה), ולפחות על הנייר חלק מהמשימה שלה היא גם להתייחס לזיכרון ואזכרה של הקהילה. דווקא בתקופה המאוד טעונה הזו, ודווקא בחלל התצוגה ההיברידי הזה מוצגת התערוכה "פארתי שמך" של גבריאלה וילנץ.

"נוסטלגיה מודפסת", 2024 צילום: גבריאלה וילנץ

כפי שכותבת האוצרת מיכל שכנאי, מדובר במיצב ענק "שמשתרע על פני הגלריה כולה ומהדהד את המבנה והאסתטיקה של מוזיאונים היסטוריים ואתרי מורשת ישראלים". הלכה למעשה וילנץ מפרקת ומרכיבה, מגדילה ומעוותת, מותחת ומכווצת את האופנים השונים, וכן, לפעמים משונים, שבהם מוזיאונים מייצרים ומנחילים את הנרטיבים מהם נוצר הזיכרון הקולקטיבי הציוני.

התערוכה מבוססת על מחקר וביקורי שטח במוזיאוני מורשת והנצחה רבים, אבל על מנת לשרוד את הרצינות התהומית, שלא לומר הילת הקדושה, שמציבים אתרים אלו — וילנץ מפעילה את נשק יום הדין: הומור.

על הקיר תלוי צילום של משהו מוזר שנראה כמו חתול פחוס. זה אולי אייקון המורשת המפורסם ביותר בישראל — האריה השואג. קשה לחשוב על פעולה יותר סמלית, בדיעבד, מאשר למעוך אותו בימים אלו שאצבע הגליל נטושה

אוסף סירים, פינג'אנים, קומקומים וספלים שמוצג במוזיאון העמק בקיבוץ יפעת הסמוך כעדות חומרית פטישיסטית לפשטות החומרית של דור החלוצים, נערם על ידה באופן רעוע, והפך בצילום ל"מגדלים באוויר". פנס לוקס, פתיליה, מספרי גז, משחזי סכינים ועוד אובייקטים "מאז" שועתקו במדפסת תלת־ממד בחומר פלסטי צהוב בוהק חסר ייחודיות ונטול כל פאטינה של זמן.

במרכז החלל מיתמר מגדל שמירה מעץ. לכאורה, רפליקה מוקטנת של המבנים שהחוק המנדטורי קבע שיש להקים בין לילה על מנת לקבוע נקודת ישוב חדשה, ושדוגמה אחרונה שלו קיימת אף היא בעמק, במוזיאון "חומה ומגדל" בתל-עמל. את מה שהוכן מראש להרכבה מהירה בשטח, אי-אז בשנות ה-30 המאוחרות ובשנות ה-40, היא תרגמה לעבודה עמלנית, חתיכה אחר חתיכה של מקלוני עץ (שפדל) שמוכרים לכל הורה וגננת, וגם למדריכים במוזיאונים, כחומר מלאכה לילדים. כי הטמעת המורשת אינה רק בעיניים ובטקסטים, אלא גם בידיים, בעשייה, בגוף, בטיולים, ובהיכרות פיזית עם מעשי האבות והאמהות המייסדים.

על הקיר מולו תלוי צילום של משהו מוזר שנראה כמו חתול פחוס. זה אולי אייקון המורשת המפורסם ביותר בישראל — האריה השואג בסמוך למוזיאון חצר תל-חי. האנדרטה המאוד פאלית שבנה הפסל אברהם מלניקוב ב-1934 הפך לאתר עלייה לרגל לתנועות נוער, יחידות צבא ובתי ספר, ולסמל לעקשנות הציונית להרחיב את גבולות המדינה ולשמור עליהם. קשה לחשוב על פעולה יותר סמלית, בדיעבד, מאשר למעוך אותו בימים אלו שאצבע הגליל נטושה.

"עור האריה השואג", 2024. מתכתב עם נטישת אצבע הגליל צילום: גבריאלה וילנץ

הרצל היפסטרם

ההצבה מתחקה אחר מכלול המאפיינים של מוזיאוני מורשת כולל חיבלול המסלול שבו חייבים לצעוד על מנת לספוג בצורה מסודרת את הנרטיב המוכתב. אז מתחילים כמובן עם הרצל, או ליתר דיוק — עם סדרת תצלומים של צעירים מזוקנים ש"עושים הרצל" עם הפוזה המפורסמת על המרפסת בבאזל. בפרופיל, נשענים על שתי הזרועות במקום על המעקה, על פודיום במקום בבאזל, יותר ברחוב באזל, בדרך לקפה.

וילנץ חושפת את אחורי הקלעים של המוסדות שמכוונים לייצר אתוסים, מיתוסים, גיבורים ונרטיבים קהילתיים ולאומיים שמחליקים בקלות בגרון הקולקטיבי. חריקות המנגנון עליהן היא מתבייתת ממחישות עד כמה קרוב הפאתוס לפתטי. זה מתחיל עם מערך

ההדרכה, והווידיאו המצחיק "הקשבה אליי" שבו מדריכה מנסה ללמוד את הטקסט לסיור במוזיאון ההגנה תוך בליסת ארוחת הבוקר, וסידור הבלגן בדירתה. הווידיאו "להיות חנה" מורכב כולו מאודישנים לסרט שיועד כביכול ל"בית חנה סנש". אז הנה למדתי, גם הצנחנית האמיצה שנתפסה באירופה ב-1944 במשימה שכל־כולה מירוק המצפון של היישוב היהודי על אזלת ידו בהצלת הקהילות בשואה, זכתה למוזיאון קטן בקיבוץ שדות ים. מבחני הבד נכשלים כמו המשימה. שחקנית אחת מתבלבלת, השנייה מגזימה בפאתוס, השלישית כושלת בהגייה. אי אפשר לשחזר את הדבקות ההירואית של סנש, שהתאימה לרגע היסטורי קיצוני, ובמבחני הבד והזמן נראית בומבסטית עד מופרכת.

עבודת הווידיאו "הבקרוב" עושה בדיוק את הפעולה ההפוכה. כל חומריה נלקחו מתוך הסרטים שהפיק מרכז המורשת חומה ומגדל שהוזכר לעיל, רק שהם נערכו מחדש, בתמציתיות שמאפיינת טריילרים. מה שנבחר מקצין את הדרמה — ואם לא הבנתם שזו דרמה, אז כיתובית ענק על הסרט מכריזה "דרמטי!!!!" — את המתח, הציפייה, הרומנטיקה, הטרנדיה והקטריזיס. כן, כמו במרבית מוזיאוני המורשת עצמם.

השלב האחרון בחילול הקודש הוא כמובן המיסחור. אם ואן גוך והמונה ליזה מודפסים על ספלים ומגבות במוזיאונים, אז למה לא גלויות של הרצל־היפסטרים? פינג'אנים צעצוע מפלסטיק צהוב? סט מקלוני עץ להרכבת מגדל (וקצת חומה)? מדבקות האריה השואג והמאוד מושטח?

"חנות המזכרות", 2024. כמו שהמונה ליזה מתמסחרת צילום: טל ניסים

מעל דלת היציאה רצות מילים בלוח לד. אלו משפטים שליקטה וילנץ מספרי מבקרים במוזיאוני מורשת. קלישאות גנריות של התלהבות והתרגשות. אז הנה שלי: תערוכה מצוינת שהיא סיכה מושחזת ומצחיקה בנפחות הסיפורים שמספרים לנו ושנחנו מספרים לעצמנו על עצמנו.

גבריאלה וילנץ, "פארתי שמך", אוצרת: מיכל שכנאי, הגלריה לאמנות
ישראלית במרכז ההנצחה, טבעון, רחוב המגדל. ראשון, שני, שלישי,
חמישי, 10:00-19:00, שישי 09:00-12:00, שבת 11:00-13:00. עד
ה-28 בדצמבר.

הצג עוד

מערכת | הנהלה | מדיניות פרטיות | תנאי שימוש | צרו קשר | רכשו
מינוי | ביטול מינוי דיגיטלי | שאלות ותשובות | פרסמו אצלנו

חדשות, ידיעות מהארץ והעולם - הידיעות והחדשות בעיתון הארץ. סקופים, מאמרים, פרשנויות ותחקירי עומק באתר
האיכותי בישראל
© כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון הארץ בע"מ